

การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ:
กรณีศึกษา ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม
อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต*

The Successful Management of a Buddhist Sunday Center:
A Case Study of the Buddhist Sunday Center at Wat Mongkhon
Wararam, Thalang District, Phuket Province

จันทนา ลิทธิพันธ์, รัตนา ดวงแก้ว และชูชาติ พ่วงสมจิตร์

Jantana Sittipan, Ratana Daungkaew and Choochat Phuangsomjit

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: jantana.sitt@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม และ 2) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม กรณีศึกษา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารศูนย์ คณะกรรมการบริหารศูนย์ ครู นักเรียน ผู้นำชุมชน และผู้ปกครอง จำนวน 25 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกเอกสาร แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง และแนวคำถามการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และตรวจสอบคุณภาพข้อมูลด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า

1. ถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม พบว่า ศูนย์ได้บริหารจัดการศึกษาจนประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ การเตรียมตัวรับสถานการณ์โลกในศตวรรษที่ 21 บริบทชุมชนเอื้อต่อการบริหารจัดการ นโยบายและกฎระเบียบชัดเจน ภาครัฐและเครือข่ายส่งเสริมสนับสนุน การกำกับติดตามคุณภาพการจัดการศึกษามี

*ได้รับบทความ: 12 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 22 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 สิงหาคม 2566

มาตรฐาน 2) ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ โครงสร้างการบริหารมีความชัดเจน ภาวะผู้บริหารมีความเข้มแข็ง คณะกรรมการมีวิสัยทัศน์ ครุมีคุณสมบัติที่เหมาะสม หลักสูตรมีมาตรฐาน และสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ 3) ด้านกระบวนการดำเนินการ ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานศูนย์มีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน การนิเทศกำกับติดตามเน้นการมีส่วนร่วม ผู้ปกครองและชุมชนมีความเข้มแข็ง และ 4) ด้านผลผลิตของการบริหารจัดการ ได้แก่ คุณภาพผู้เรียนได้มาตรฐาน การสอนของครูสอดคล้องตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู และความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กับผู้ปกครองและชุมชนมีความเข้มแข็ง

2. แนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม พบว่า ศูนย์ควรมีแนวทางการบริหารจัดการ ดังนี้ 1) พัฒนาโครงสร้างบริหารให้มีความยืดหยุ่น 2) เน้นภาวะผู้นำแบบบูรณาการ 3) พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง 4) ระดมทรัพยากรให้เพียงพอและเหมาะสม 5) สนับสนุนให้ครูนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และ 6) เสริมสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายของศูนย์อย่างทั่วถึง

คำสำคัญ: แนวทางการบริหารจัดการศึกษา; ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์; การถอดบทเรียน วัดมงคลวราราม

Abstract

The purposes of this research are: 1) to study the Effective Management for the Buddhist Sunday Center, Manglawararam Temple, and 2) to study the Management Process of Buddhist Sunday Center, Manglawararam Temple. A case study was Buddhist Sunday Center, Manglawararam Temple, Thalang District, Phuket Province. This research is Qualitative Research. Key informants were a center director, a board of administrator, teachers, students, community leaders, parents and guardians totalling 25 persons. The research instruments were recording form, semi-structured Interview, focus group discussion, analyzing content analysis and examination data quality with data triangulation.

The research result founded that:

1. Studying the Effective Management for the Buddhist Sunday Center, Manglawararam Temple, the elements of the effective management of the centers were composed of five factors as follows: 1) The environment which are preparing the center for the rapid change of the twenty-first century. And a well management of the community are supported by rules, clear policies, supportive government sectors and networks and

conducting to reach the standard of education. 2) Input factors which are a clear organizational structure, strong leadership of administrator, clear vision of the administrative board, qualified teachers, standardize educational curriculum and well environment to encourage learning. 3) The procedures which are identifying effective standardized center, education management system, and evaluating the learning outcomes that supports needs of learners and communities. And also the evaluation in learning based on the participation of learners, parents and guardians. 4) The outcomes of management system which are the standardized learners, teachers based on code of ethics of teaching profession. The last, 5) The strong relationship among the center, parents, guardians and communities.

2. Studying the Management Process of Buddhist Sunday Center, Manglawararam Temple, The educational management strategies are 1) The administrative structure must be flexible, 2) The leadership must be integrated, 3) The learner should be educated and developed the essential skills for the globalization, 4) Learning sources must adiquated and reasonable, 5) Teachers should be more encouraged to use of technology and information technology to support effective learning and teaching, 6) The relationship between the center and networks must be widely covered.

Keywords: Educational Management Strategies; The Buddhist Sunday Center; Lesson Learned and Mangklararam Temple

1. บทนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงในโลกยุคโลกาภิวัตน์ อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลได้ส่งผลกระทบต่อสังคมในทุกด้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงได้ออกกฎหมาย และนโยบายหลากหลายฉบับเพื่อเป็นแนวทางให้กระทรวงต่างๆ นำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม โดยมีเป้าหมายร่วมกัน คือ การสร้างภูมิคุ้มกันให้คนไทยสามารถอยู่ได้อย่างสมดุล และยั่งยืนกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมที่ปรับเปลี่ยนตลอดเวลา มีความผันผวน มีความไม่แน่นอนสูง สลับซับซ้อน และคลุมเครือ ซึ่งยากแก่การคาดการณ์ต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อันเป็นสถานการณ์ของโลกที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่า VUCA World (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2562) สำหรับด้านการจัดการศึกษา ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ได้กำหนดทิศทางของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความ

ถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศ ไว้ว่า “ประเทศชาติมั่นคงประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) ดังนั้น ในการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันทุกภาคส่วนจะต้องร่วมกันบูรณาการดำเนินงาน มุ่งสู่เป้าหมายก่อให้เกิด “ความรู้คู่คุณธรรม” ควบคู่กันไป

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือ ศพอ. จึงเป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์ ได้จัดตั้งขึ้นภายใต้การดูแลรับผิดชอบของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์นอกระบบและตามอัธยาศัยให้แก่ประชาชนทั่วไป โดยมีเป้าหมายหลัก ได้แก่ เด็กและเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยเรียนได้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้แก่ 1) เพื่ออบรมให้เด็กและเยาวชน มีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสมกับเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี 2) เพื่อเสริมความรู้ และปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติไทยแก่เด็กและเยาวชน 3) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักปฏิบัติตนในสังคม และรู้จักดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยถูกต้อง 4) เพื่อหาโอกาสฝึกฝนให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้มีใจกว้าง รู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้น และ 5) เพื่อให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษแก่เด็กและเยาวชน โดยมีบทบาทหน้าที่สำคัญ 3 ประการ คือ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน และเป็นศูนย์กลางส่งเสริมอาชีพของชุมชน นอกจากนี้รัฐยังสนับสนุนให้มูลนิธิ สมาคม สถานศึกษา หรือหน่วยงานของรัฐ จัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ขึ้นเพื่อสร้างแหล่งให้การศึกษา อบรม ปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของไทยแก่เด็กและเยาวชนอีกด้วย โดยปัจจุบันมีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั่วประเทศจำนวน 3,262 แห่ง (กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, 2554)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจถอดบทเรียนการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลสาคร อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เนื่องจากการดำเนินการที่ผ่านมาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวรารามแห่งนี้ พบว่า ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการหลายๆ ด้าน ดังจะเห็นได้จากผลงานเชิงประจักษ์ ทั้งด้านคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้มาตรฐานตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด คุณภาพการสอนของครูที่สอดคล้องตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู และการ

ยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่เน้นความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด (ศพอ.) และโรงเรียน ตามโครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยพลัง “บวร” วัดมงคลวราราม ซึ่งมีผู้นำภาคประชาชน ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง ร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานในพื้นที่ด้วยความเข้มแข็ง โดยศูนย์ได้บูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อการจัดการศึกษาตามแนวทางของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และได้ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของวัดและชุมชน อาทิ กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเข้าวัดวันธรรมสวนะ งานกฐิน ผ้าป่า กิจกรรมเทศกาล งานประเพณี โดยเฉพาะการจัดกิจกรรม การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถือเป็นกิจกรรมที่มีความโดดเด่นหรือจุดแข็งของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งนี้ ซึ่งเยาวชนสามารถใช้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ และค้นคว้าองค์ความรู้ทั้งด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ได้ตลอดเวลา

การศึกษาวิจัยการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จกรณีศึกษาศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม ด้วยการถอดบทเรียนในครั้งนี้ ผลการวิจัยจะช่วยให้ผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวรารามได้เรียนรู้การใช้ภาวะผู้นำและความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการศูนย์อย่างมีประสิทธิภาพ และมีแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ให้ก้าวหน้าเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดอย่างยั่งยืน และบุคลากรของศูนย์ได้เรียนรู้การทำงานอย่างมืออาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ศูนย์เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชนอย่างยั่งยืน ตลอดจนได้ตัวแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีคุณภาพและศักยภาพเพื่อเป็นแนวทางการบริหารจัดการ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อื่นๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอดง จังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอดง จังหวัดภูเก็ต

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. กรณีศึกษาและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอดง จังหวัดภูเก็ต โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญมี 5 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 25 คน ได้แก่ ผู้บริหารศูนย์ จำนวน 1 คน คณะกรรมการบริหารศูนย์ จำนวน 4 คน ครูประจำศึกษาศูนย์ จำนวน 8 คน ผู้นำชุมชนและ

ผู้ปกครอง จำนวน 8 คน และนักเรียน จำนวน 4 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้างสำหรับผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารศูนย์ แนวคำถามการสนทนากลุ่มสำหรับกลุ่มครู กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ปกครอง และกลุ่มนักเรียน และแบบบันทึกเอกสาร โดยเครื่องมือการวิจัยได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง เป็นรายบุคคลเพื่อถอดบทเรียนเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม รวมทั้งข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ประสบความสำเร็จ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และคณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ตามวันเวลา และสถานที่ที่กำหนด 2) การสนทนากลุ่ม โดยใช้แนวการสนทนากลุ่มตามที่กำหนด ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มครูผู้สอน กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ปกครอง และกลุ่มนักเรียน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลการสนทนากลุ่ม ตามวันเวลา และสถานที่ที่กำหนด และ 3) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ตลอดช่วงระยะเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบบันทึกเอกสาร

4. การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสามเส้า โดยตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากข้อคำถามเดิมแต่แหล่งผู้ให้ข้อมูลที่ต่างกัน และตรวจสอบจากวิธีการรวบรวมข้อมูลที่ต่างกัน และได้วิเคราะห์ข้อมูล

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม พบว่า

1. สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้การบริหารจัดการศพอ. วัดมงคลวราราม ประสบความสำเร็จปรากฏดังนี้ 1) ศูนย์มีการเตรียมตัวรับสถานการณ์โลกในศตวรรษที่ 21 โดยพบว่า ศูนย์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยปรับแนวทางการบริหารงานให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง และการเตรียมพร้อมผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) บริบทชุมชนเอื้อต่อการบริหารจัดการ โดยพบว่า บริบทของศูนย์มีจุดเด่นหลายประการที่เอื้อต่อการบริหารจัดการ ได้แก่ เป็นศูนย์รวมความรักความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของประชาชน เป็นอุทยานการศึกษา เป็นแหล่งการเรียนรู้ทางวนศาสตร์ มีแหล่งวัฒนธรรมประเพณีหลากหลายที่สืบทอดกันมานับร้อยปี และมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและ

เชิงเกษตร 3) นโยบาย กฎ และระเบียบต่างๆ มีความชัดเจน โดยพบว่า นโยบายกฎระเบียบของศูนย์ เป็นไปตามกฎระเบียบของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล คือ เพื่อการพัฒนาคนทุกช่วงวัยโดยการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน 4) บทบาทภาครัฐและเครือข่ายส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการ โดยพบว่า หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นและชุมชนได้ให้การสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นและหรือเงินทุนในรอบปีงบประมาณอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งศูนย์แห่งนี้มีโครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร ซึ่งชุมชนได้ร่วมมือกันขับเคลื่อนโครงการจนประสบความสำเร็จตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด และ 5) การกำกับติดตามคุณภาพการจัดการศึกษาของศูนย์มีมาตรฐาน โดยพบว่า ศูนย์ได้ปฏิบัติตามมติของคณะสงฆ์ตามที่มหาเถรสมาคมได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานให้เป็นศูนย์ที่มีศักยภาพและมีมาตรฐาน และได้รับการกำกับติดตามคุณภาพการจัดการศึกษาของศูนย์จากหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาตรฐานคุณภาพตามที่กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงศึกษาธิการกำหนด

2. ปัจจัยนำเข้าที่สนับสนุนให้การบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ประสบความสำเร็จ ปรากฏดังนี้ 1) โครงสร้างการบริหารศูนย์มีความชัดเจน โดยพบว่า โครงสร้างการบริหารศูนย์เป็นไปตามแนวทางและหลักเกณฑ์ตามที่กรมการศาสนา กำหนด โดยเป็นรูปแบบคณะกรรมการบริหารที่มีความชัดเจนครบทุกองค์ประกอบ อีกทั้งได้มีแนวทางการบริหารงานโดยยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมด้วยพลังบวร หรือ บ้าน วัด โรงเรียน/ส่วนราชการ 2) ภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์มีประสิทธิภาพ โดยพบว่า เจ้าอาวาสวัดมงคลวรารามซึ่งเป็นผู้บริหารศูนย์เป็นผู้นำเชิงจริยธรรมที่มีคุณลักษณะและความสามารถ นำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา โดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการวางแผน ปฏิบัติงานตลอดจนกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ 3) คณะกรรมการบริหารมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยพบว่า คณะกรรมการบริหารศูนย์มีวิสัยทัศน์พร้อมที่จะบริหารจัดการศูนย์ให้ทันกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป และให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) ในการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งมีบทบาทเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและผู้ปกครองเพื่อทำกิจกรรมที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชน 4) ครูและบุคลากรอื่นมีคุณสมบัติที่เหมาะสม โดยเฉพาะครูผู้สอนได้ผ่านกระบวนการคัดเลือกจากคณะกรรมการบริหารศูนย์ ที่เป็นไปตามคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ตามความเหมาะสมของตำแหน่งที่รับสมัครด้วยความยุติธรรม 5) การได้รับงบประมาณสนับสนุนการบริหารงาน โดยพบว่า ศูนย์ได้งบประมาณจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เป็นงบปกติประจำปี แต่ก็เพียงพอเฉพาะในการบริหารจัดการการดำเนินงานทั่วไป นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณสนับสนุนบางส่วนมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลสาคร และจากผู้บริหารของศูนย์ได้เสียสละเงินส่วนตัวเพื่อการบริหารกิจกรรมของศูนย์มีความสะดวกและคล่องตัว 6) หลักสูตรสถานศึกษาของศูนย์มีมาตรฐานตามที่

กำหนด โดยพบว่า ศูนย์ได้กำหนดจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอนตามที่กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมกำหนด และมีแนวทางการจัดกิจกรรมคุณธรรมและจริยธรรมที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน 7) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้เอื้อต่อการบริหารจัดการเรียนรู้ โดยพบว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของศูนย์มุ่งเน้นเรื่องการส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนมีคุณธรรมและจริยธรรมที่น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน และ 8) ข้อมูลสารสนเทศมีความครอบคลุมในทุกมิติ โดยพบว่า ข้อมูลสารสนเทศของศูนย์มีบริบทของสภาพแวดล้อมทั้งมิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจ มิติการปกครอง มิติสาธารณสุข และมิติสิ่งแวดล้อม โดยศูนย์ได้นำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ในการประกอบบริหารจัดการเรียนการสอน

3. กระบวนการดำเนินการบริหารจัดการ ศพอ. วัดมงคลวราราม ให้ประสบความสำเร็จ ปรากฏดังนี้ 1) การกำหนดมาตรฐานของศูนย์มีประสิทธิภาพ โดยพบว่า คณะกรรมการศูนย์ดำเนินการบริหารจัดการศูนย์ตามมาตรฐานของหน่วยงานต้นสังกัดที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ได้มีการปรับให้เหมาะสมกับบริบทของศูนย์และชุมชน เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคมและเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อชุมชน 2) ผู้บริหารบริหารจัดการศูนย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพบว่า ผู้บริหารศูนย์สามารถบริหารงานทั่วไป บริหารงานวิชาการ และงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านพระพุทธศาสนาและคุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้ผู้บริหารศูนย์ได้ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อให้การบริหารจัดการศูนย์บรรลุเป้าหมายที่กำหนดตามมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด 3) การจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลของศูนย์มีความยืดหยุ่นและสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน โดยพบว่า ศูนย์ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถานศึกษาที่มีความสอดคล้องกับหลักสูตรที่กรมการศาสนากำหนด และมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 4) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่งเสริมคุณภาพของผู้เรียน โดยพบว่า ศูนย์มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชน ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกิดจากชุมชนของวัดมงคลวรารามได้สร้างเป็นต้นแบบด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดให้กับชุมชนอื่นๆ ได้เข้ามาศึกษาดูงานทั้งในด้านวิถีชีวิตและวิถีการประกอบอาชีพ 5) การนิเทศกำกับติดตามการเรียนการสอนเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน โดยพบว่า คณะกรรมการศูนย์และผู้นำชุมชน พร้อมด้วยกรรมการวัดมีการประชุมร่วมกันเป็นประจำทุกเดือนเพื่อกำกับติดตามการดำเนินงานทั้งเรื่องการเรียนการสอน และกิจกรรมอื่นๆ 6) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการบริหารจัดการของศูนย์มีความเข้มแข็ง โดยพบว่า ศูนย์ใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัดมงคลวราราม และโรงเรียนที่เรียกว่า พลังบวร และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นกลไกสำคัญในการสร้างชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร และมีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4. ผลผลิตของการบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ที่ประสบความสำเร็จ ปรากฏดังนี้ 1) คุณภาพผู้เรียนได้มาตรฐานตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด โดยพบว่า คุณภาพผู้เรียนมีสถิติเป็นที่น่าพอใจ และอยู่ในเกณฑ์ที่ดี นักเรียนสามารถสอบได้นักธรรมชั้นตรี เกินครึ่ง ส่งผลให้มีจำนวนผู้สมัครเข้ามาเรียนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชน 2) คุณภาพการสอนของครู สอดคล้องตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยพบว่า ครูผู้สอนอุทิศตน เสียสละเวลาส่วนตัว มีบุคลิกภาพที่ดี และมีความมุ่งมั่นให้การเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมของศูนย์ เนื่องจากครูที่มาทำการสอนในศูนย์นั้นต้องผ่านการคัดเลือก โดยคณะกรรมการของศูนย์มีเกณฑ์ที่ตั้งไว้ในกาคัดเลือก และนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีผลการเรียนที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน 3) ความสัมพันธ์ระหว่าง ศพอ.วัดมงคลวรารามกับผู้ปกครองและชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยพบว่า ศูนย์มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครองและชุมชนในการทำกิจกรรมร่วมกัน และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ช่วยเติมความสามารถและศักยภาพให้กับผู้ปกครองและชุมชน และสร้างความผูกพันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ได้อย่างเข้มแข็ง

ผลการศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม พบว่า

1. ปัจจัยนำเข้าที่สนับสนุนการบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม มีข้อเสนอแนะดังนี้ (1) โครงสร้างบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ควรมีความยืดหยุ่นให้มากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามศูนย์สามารถปรับเพิ่มหรือลดบางฝ่ายโดยเฉพาะ ตัวบุคลากรให้เหมาะสมกับบริบทของศูนย์ที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติงานที่แท้จริงของศูนย์ และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง (2) ภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์ควรเน้นภาวะผู้นำแบบบูรณาการ พบว่า ผู้บริหารศูนย์ต้องมีทัศนคติที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีความเป็นผู้นำในหลากหลายมิติ อาทิ การบริหารจัดการทั่วไป การบริหารด้านวิชาการ และความเป็นผู้นำทางด้านคุณธรรมจริยธรรม ที่ใช้ทั้งความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และคุณธรรมเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจบริหารงาน และเป็นผู้บริหารที่ให้ความสำคัญกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม (3) การบริหารจัดการครู และบุคลากรอื่นควรมีความชัดเจนทั้งในเรื่องคุณภาพ และปริมาณของครู พบว่า ศูนย์มีการกำหนดวิธีปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรเพื่อให้บุคลากร มีความเข้าใจในการทำงานตั้งแต่ก่อนที่บุคลากรจะเริ่มปฏิบัติงาน อีกทั้งครู และบุคลากรได้รับ การพัฒนาอย่างสม่ำเสมอจนมีความรู้ความสามารถในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ (4) การบริหารจัดการด้านผู้เรียนควรเน้นความเท่าเทียมกันโดยไม่มีการแบ่งแยก พบว่า จำนวนนักเรียนที่เข้ารับการศึกษาคควรอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม ยึดคุณภาพเป็นหลัก ไม่เน้นปริมาณอย่างเดียว และส่งเสริมให้โรงเรียนพานักเรียนมาทำกิจกรรมที่วัดเพื่อให้มีทักษะชีวิต ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงก็จะทำให้นักเรียนรู้สึกว่าได้ร่วมกิจกรรมกับศูนย์อย่างเสมอภาค (5) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ควรระดมทรัพยากรการศึกษาให้เพียงพอ และเหมาะสม พบว่า แม้ว่าศูนย์จะได้รับงบ

ประมาณจากกรมการศาสนา เป็นงบประมาณประจำปี อย่างไรก็ตามงบประมาณที่ได้รับยังมีความจำกัด และเป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการศูนย์ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้เรียน ซึ่งคณะผู้บริหารศูนย์ควรมีการรณรงค์ ในการจัดหางบประมาณเพิ่มเติมเพื่อนำมาสนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น (6) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ควรสนับสนุนสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า สภาพแวดล้อมภายในศูนย์สะอาด ปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ มีแหล่งเรียนรู้หลากหลายเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ แต่พบว่าสิ่งที่ต้องปรับปรุง คือ การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ครูได้แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และเป็นแนวทางให้ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ดีขึ้น (7) ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการศึกษาของ ศพอ.วัดมงคลวราราม ควรมีการดำเนินการที่ทันสมัยโดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ พบว่า ศูนย์ต้องมีการพัฒนาระบบ Network ที่มีระบบ Wifi ในการเชื่อมต่ออุปกรณ์มือถือเพื่อจะได้ใช้ประโยชน์ในทุกพื้นที่ภายในศูนย์อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เครื่องคอมพิวเตอร์ควรหาเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นทุกปี

2. กระบวนการบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ปรากฏดังนี้ (1) ภารกิจของผู้บริหารศูนย์ด้านวิชาการควรดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรที่กำหนด พบว่า ผู้บริหารศูนย์มีภารกิจ ที่ค่อนข้างมาก และหลากหลายตำแหน่งที่ดำรงอยู่ แต่มีภารกิจสำคัญคือ การบริหารจัดการศูนย์ ให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรที่กำหนด เพื่อที่จะได้บริหารจัดการงานวิชาการของศูนย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุด (2) การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และมาตรฐานการจัดการศึกษาของกรมการศาสนา พบว่า การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลของศูนย์จำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักสูตรสถานศึกษาตามที่กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมกำหนด และต้องดำเนินการตามระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550 เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชน และประชาชนในชุมชน (3) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และมาตรฐานการจัดการศึกษาของกรมการศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า แนวการบริหาร ศพอ.วัดมงคลวราราม ในด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต้องดำเนินการตามระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และมาตรฐานการจัดการศึกษาของกรมการศาสนา พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้รู้งาน สืบสานวัฒนธรรมไทย และเป็นแหล่งพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไปในอนาคต (4) การนิเทศกำกับติดตามควรดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานต้นสังกัด พบว่า ศพอ.วัดมงคลวราราม มีกระบวนการนิเทศกำกับติดตามการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตามผลของการนิเทศกำกับติดตามต้องนำมาใช้ในการ

ปรับปรุงแก้ไขการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีความเหมาะสมตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินของหน่วยงานต้นสังกัด (5) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และชุมชนควรได้รับการส่งเสริม และสนับสนุนอย่างทั่วถึง พบว่า ศพอ.วัดมงคลวราราม มีแนวทางการบริหาร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และชุมชน ทำให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน แต่จากข้อมูลพบว่า การมีส่วนร่วมส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาของศูนย์โดยหน่วยงานภายนอกทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีความจำกัด

3. ปัจจัยผลผลิตของการบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ปรากฏดังนี้ (1) ด้านผู้เรียนควรเน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และทักษะชีวิตที่เหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก พบว่า ผู้เรียนยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสามัญผู้เรียนจากโรงเรียนภายนอกไม่ได้ ดังนั้น ศพอ.วัดมงคลวราราม ควรช่วยสอนเสริมวิชาสามัญ แต่ควรให้ความสำคัญกับวิชาเลือกพิเศษอื่นที่เน้นคุณธรรมจริยธรรม และทักษะชีวิตตามความสนใจของผู้เรียน และความเหมาะสมของท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริม และสนับสนุนความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้เด็กมีความพร้อมในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น (2) ด้านครูผู้สอนควรเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนโดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้อย่างมากขึ้น พบว่า การบริหารของศพอ.วัดมงคลวราราม ยังคงต้องมีการปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดีขึ้นในเรื่องการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน คณะครู ส่วนใหญ่แม้ว่าจะพึงพอใจในการบริหารงานวิชาการของศูนย์ที่มีการสนับสนุนให้นำสื่อการสอนสมัยใหม่มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน แต่ครูก็ยังต้องการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันการเปลี่ยนแปลง และ (3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ควรได้รับการเสริมสร้างให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน พบว่า แนวทางการบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม มีความโดดเด่น เพราะได้ใช้หลักการบริหารของพลังบวร ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียนในการขับเคลื่อนให้ ศพอ. วัดมงคลวราราม ซึ่งสะท้อนว่า การบริหารจัดการศึกษาตามหลักพลังบวรของ ศพอ.วัดมงคลวราราม ควรได้รับการพัฒนา และธำรงรักษาให้มีความมั่นคงสืบไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

สามารถอภิปรายผลการถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ได้ดังนี้

1. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ได้บริหารจัดการศึกษา จนประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับเชิงประจักษ์ของผู้ปกครอง และชุมชน โดยเฉพาะบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานต้นสังกัด คือ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ที่กำหนดให้การจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์ นอกกระบบ และตามอัธยาศัยให้แก่ประชาชนทั่วไป

โดยมีเป้าหมายหลัก ได้แก่ เด็ก และเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยเรียนเพื่อให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และนำหลักคำสอน ทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างสงบสุข (กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, 2554) ทั้งนี้เพราะ ศพอ. วัดมงคลวราราม มีการบริหารจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับการบริหารองค์การตามทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิด ซึ่ง Lunenburg and Ornstein (2012 อ้างถึงใน รัตนา ดวงแก้ว, 2557) ได้เสนอว่า การบริหารองค์การ ให้ประสบความสำเร็จต้องมองว่า สถานศึกษาในฐานะองค์การเป็นระบบหนึ่งที่ประกอบด้วยชุดของ องค์ประกอบ 5 ประการที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นเอกภาพ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายขององค์การร่วมกัน ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการเปลี่ยนแปลง ผลลัพธ์ ข้อมูลย้อนกลับ และสภาพแวดล้อม โดยองค์ประกอบ เหล่านี้ ต้องประสานสัมพันธ์กันอย่างเป็นเหตุเป็นผลเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่สถานศึกษามุ่งหวัง ซึ่งในกรณี ของ ศพอ.วัดมงคลวราราม จากการถอดบทเรียน พบว่า การทำงานที่ประสานอย่างเป็นเหตุเป็นผลของ องค์ประกอบทั้ง 5 ประการ ทำให้ได้ผลลัพธ์ตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง และเป็นที่ยอมรับอย่าง กว้างขวางของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของศูนย์ ได้แก่ 1) คุณภาพผู้เรียนได้มาตรฐานตามที่ หลักสูตรสถานศึกษากำหนด ซึ่งจะเห็นได้ว่า สถิติจำนวนนักเรียนที่ประสงค์จะเข้ามาเรียนที่ศูนย์แห่งนี้มี เพิ่มขึ้นและอยู่ในเกณฑ์ที่ดี นักเรียนสามารถสอบได้นักธรรมชั้นตรีเกินครึ่ง และสามารถต่อยอดสอบนัก ธรรมชั้นโท และชั้นเอกต่อไปได้ ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชน 2) คุณภาพ การสอนของครูสอดคล้องตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยพบว่า ครูผู้สอนอุทิศตน เสียสละเวลาส่วนตัว มีบุคลิกภาพที่ดี และมีความมุ่งมั่นให้การเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมของศูนย์ พร้อมทั้งได้พัฒนา ตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีผลการเรียนที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน และ3) ความ สัมพันธ์ระหว่าง ศพอ.วัดมงคลวรารามกับผู้ปกครอง และชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยพบว่า ศูนย์ ผู้ปกครอง และชุมชนมีความสัมพันธ์ และร่วมทำกิจกรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งศูนย์ช่วยเติม ความสามารถ และศักยภาพให้กับผู้ปกครองและชุมชนทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และวิชาชีพ จนได้รับการ คัดเลือก และจัดตั้งเป็นชุมชนคุณธรรมวัดมงคลวราราม ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า ศพอ. วัดมงคลวราราม ได้บรรลุบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบสำคัญ 3 ประการ ตามที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนด คือ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน และเป็นศูนย์กลางส่งเสริม อาชีพของชุมชน (กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, 2554)

2. เมื่อพิจารณาเฉพาะองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ที่ส่งผลให้ศูนย์ประสบความสำเร็จ ดังนี้

2.1 ด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้การบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวรารามประสบความสำเร็จ จากผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของชุมชนเอื้อต่อการบริหารจัดการของศูนย์เป็นอย่างมาก และ มีความโดดเด่น เนื่องจากเป็นบริบทที่เป็นศูนย์รวมความรัก และศรัทธาในพระพุทธศาสนาของประชาชน

รวมทั้งคนในชุมชน และยังเป็นแหล่งเรียนรู้พื้นที่ สีเขียว เป็นอุทยานการศึกษา เป็นแหล่งการเรียนรู้ทาง วนศาสตร์ สถานที่บรรยากาศร่มรื่น เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านวิชาการ และวิชาชีพที่หลากหลาย อีกทั้ง ศูนย์ยังมีภาครัฐ และเครือข่ายที่ส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากการ ให้การสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นหรืองบประมาณซึ่งมีจำนวนไม่มากนักและอาจเป็นอุปสรรค ต่อการพัฒนการบริหารจัดการทางวิชาการ ทำให้ศูนย์มีงบประมาณเพิ่มขึ้นแม้จะไม่มากนัก เพื่อนำมา สนับสนุนการบริหารจัดการของศูนย์ให้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ พบว่า เครือข่ายของศูนย์ยังได้ร่วมมือ กันขับเคลื่อนโครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร ซึ่งเป็นนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด โดยส่งเสริมการใช้หลักการ 3 ประการ คือ บ้าน วัด และโรงเรียน ในการบริหารจัดการศูนย์จนประสบความสำเร็จ เหตุที่เป็นเช่นนี้ เป็นเพราะว่าผู้บริหาร และกรรมการ บริหารศูนย์ได้ให้ความสำคัญกับชุมชน และผู้ปกครองเป็นศูนย์กลาง และใช้หลักการทำงานแบบสาม ประสาน คือ บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อร่วมกันกระทำกิจกรรมอย่างยั่งยืน โดยศูนย์เข้าไปทำกิจกรรม ดูแล ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของกรมการศาสนาที่ได้กำหนดบทบาท หน้าที่ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 3 ประการ คือ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน และเป็นศูนย์กลางส่งเสริมอาชีพของชุมชน (กรมการศาสนา, กระทรวง วัฒนธรรม, 2554)

2.2 ด้านปัจจัยนำเข้าที่สนับสนุนให้การบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ประสบความสำเร็จ จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง ที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการ ศูนย์ให้ประสบความสำเร็จ เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารศูนย์มีลักษณะของผู้นำแบบ บุรณาการ ได้แก่ การเป็นผู้นำเชิงจริยธรรมที่มีความสามารถในการบริหารจัดการศึกษา โดยใช้หลัก คุณธรรมจริยธรรมในการบริหารแบบมีส่วนร่วม ทั้งในการวางแผนปฏิบัติงาน ตลอดจนการกำกับติดตาม การดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ได้เปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนและผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นเพื่อ ร่วมพัฒนา การจัดการเรียนการสอนของศูนย์ให้ทันการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังแสดงภาวะผู้นำการ เปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำการเรียนการสอน โดยมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้มี ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังที่ผู้บริหารได้กล่าวว่า “ทักษะที่สำคัญดังกล่าที่เราควรหันมาให้ความสำคัญ เช่น การปรับตัว การคิดเป็นระบบ การสร้างสรรค์ การแก้ไขปัญหา และการทำงานร่วมกับ คนอื่น ซึ่งเป็นทักษะที่นำไปใช้ได้ ในสถานการณ์ ที่แตกต่างกัน” อีกทั้งท่านได้ย้ำถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้ครู ได้นำสู่การปฏิบัติว่า “ต้องให้เด็กเป็นเจ้าของการเรียนรู้ โดยที่การเรียนการสอนวิธีใดก็ได้ หรือว่าทำให้เด็ก รู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ โดยให้เขามีส่วนร่วมกับการเรียนรู้นั้นอย่างเต็มที่ ไม่ใช่แค่ว่านั่งอยู่เฉยๆ” จึงเห็นได้ว่า ผู้บริหารของ ศพอ.วัดมงคลวราราม ได้ใช้ภาวะผู้นำแบบบุรณาการ คือ ประกอบด้วย ภาวะ ผู้นำเชิงจริยธรรม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำการเรียนการสอน

2.3 ด้านกระบวนการดำเนินการที่สนับสนุนให้การบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ประสบความสำเร็จ จากผลการวิจัยพบว่า ศพอ. วัดมงคลวราราม มีการกำหนดมาตรฐานศูนย์ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานของหน่วยงานต้นสังกัด คือ กรมการศาสนาที่ได้กำหนดไว้ และศูนย์ได้ใช้เป็นกรอบในการประเมิน และพัฒนาตนเองเพื่อให้ได้มาตรฐาน ทั้งมาตรฐานด้านการเรียนรู้ และมาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์ซึ่งพิจารณาใน 3 ด้าน คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการสร้างเครือข่าย ซึ่งพบว่า ผู้บริหารศูนย์ได้ใช้ทั้งศาสตร์ และศิลป์ เพื่อให้การบริหารจัดการศูนย์บรรลุเป้าหมายที่กำหนดตามมาตรฐานการศึกษาที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดไว้ ดังเช่น การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลของศพอ.วัดมงคลวราราม ได้จัดตามหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้ได้มาตรฐานด้านการเรียนรู้ แต่ทั้งนี้ได้ยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับบริบท และความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการศึกษาตามหลักของ “พลังบวร” ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหน่วยงานต้นสังกัด คือ กรมการศาสนา อีกทั้งศูนย์ได้มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ช่วยส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนทั้งด้านทักษะชีวิตและคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชนประกอบการจัดกิจกรรม อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรของศพอ.วัดมงคลวรารามยังไม่ทันสมัย โดยพบว่า หลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนการสอนยังเป็นเนื้อหาแบบเดิมๆ ไม่ได้ปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรวางแผน ปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัย และเหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการจัดหาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลประกอบการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และมีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน

1.2 ควรส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาครูให้ทันการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะเรื่องการใช้เทคโนโลยี และสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน โดยส่งครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่จำเป็น และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21

1.3 ควรสร้างสรรค์กิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และสนองความต้องการของชุมชนในพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ควรนำเสนอผลงานที่ได้รับรางวัลเป็นที่ประจักษ์ในด้านต่างๆ แก่สังคมโดยประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานภายนอกที่เป็นระดับเขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ได้รับรู้และเห็นความสำคัญ และพร้อมที่จะร่วมสนับสนุนช่วยเหลือในด้านต่างๆ

2.2 ควรจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ และเหมาะสมตามโครงการ กิจกรรม และงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในแต่ละแห่ง โดยเฉพาะศูนย์ที่มีผลงานโดดเด่นเชิงประจักษ์ ควรได้รับการจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้น

2.3 ควรมีมาตรการเสริมสร้างขวัญ และกำลังใจทั้งผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติการสอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ด้วยการพิจารณาจัดสรรทุนการศึกษาเรียนต่อของผู้บริหารและครูผู้สอน รวมทั้งสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้เพียงพอ

2.4 ควรจัดประชุมทางวิชาการเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเผยแพร่ผลงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในระดับบุคคล และหน่วยงาน เพื่อเป็นการสร้างเครือข่าย และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการวิจัยแบบผสมวิธีที่ใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริม หรือปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท

3.2 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตเมือง และเขตชนบท และนำผลมาศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อพัฒนารูปแบบ และแนวทางบริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จ

3.3 ควรมีวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยให้คณะกรรมการบริหาร ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนได้ร่วมกันศึกษาปัญหา และดำเนินการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

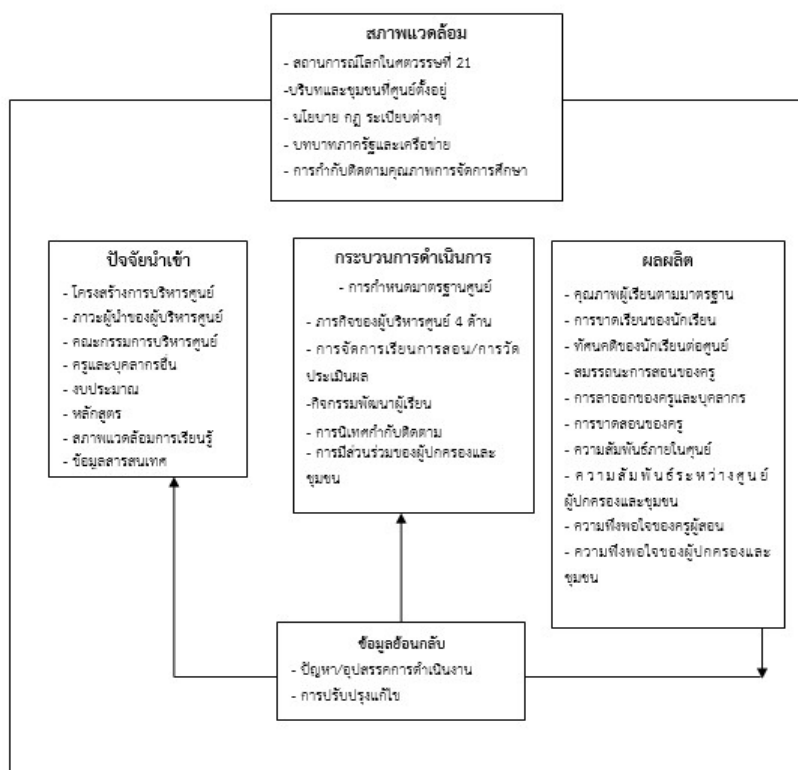
3.4 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบในการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ในการวิจัยการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ: กรณีศึกษาศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้ 1) มีข้อมูลสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ มีพฤติกรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 2) มีข้อมูลสารสนเทศที่ช่วยให้ผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารมีวิธี

การหรือแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นดังภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). *แนวทางในการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปีงบประมาณ 2554*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2562). หน่วยที่ 8 ผู้นำกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษายุคใหม่. ใน *ประมวลสาระชุดวิชา การพัฒนาทักษะและประสบการณ์วิชาชีพสำหรับผู้นำทางการศึกษา หน่วยที่ 8-15*. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รัตนา ดวงแก้ว. (2557). หน่วยที่ 11 การพัฒนาคุณภาพการศึกษา. ใน *ประมวลสาระชุดวิชา นโยบายการวางแผน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หน่วยที่ 11-15*. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา*. เข้าถึงได้จาก <https://drive.google.com/file/d/1XSBMp8OCsawJqECOB-XZLB91-cRrNsEV/view>

